

Taboo



St. 9

EL FORTIN

1970

TABOR je glasilo Združenih slovenskih protikomunistov • TABOR je last in vestnik Zveze D. S. P. B. Tabor • Mnenje Z. D. S. P. B. Tabor predstavljajo le članki, ki so podpisani od glavnega odbora Zveze. • Izdaja ga konzorcij. Predsednik inž. Anton Matičič. • Urejuje uredniški odbor; odgovorni urednik Adolf Škrjanec, za lastništvo Ivan Korošec, upravnik Jože Jenko.

—::—

TABOR is the voice of the Confederation Tabor of the United Slovene Anticommunists

—::—

TABOR es órgano de la Confederación Tabor de los Anticomunistas Eslovenos Unidos. • Director: Ing. Antonio Matičič, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina

—::—

Imprenta: Talleres Gráficos Vilko S.R.L., Estados Unidos 425, Buenos Aires, Argentina, T. E. 33-7213

—::—

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 1.060.634

—::—

Naročnina: Južna Amerika 10 pesov Ley 18.188, odn. enakovrednost v dolarju; USA in Kanada 4.— dolarje letno, zračno 6.50 dolarjev; Anglija in Avstralija 1 funt šterling; Evropske države 3 dolarje.

—::—

Naročila, reklamacije in nakazila pošiljajte na naslov upravnika: José Jenko, Pedernera 1075, Villa Madero, prov. Buenos Aires, Rep. Argentina

—::—

Vse dopise in ostalo pošto pošiljajte na naslov: inž. Anton Matičič, Igualdad 1110, Villa Ballester FNGBM, Pcia. de Buenos Aires, Argentina

NASLOVNA SLIKA:

Trav zaradi zakrknjenega molka trenutnih oblastnikov v zaslužjeni domovini o pokolju slovenske domobranske vojske po koncu vojne in revolucije leta 1945, bo podoba naroda, ki je takrat šel na tuje svobode iskat, za vekomaj najstrašotnejša obsodba ne samo takratnih kolovodij krvave revolucije prav za časa tuje okupacije, ampak komunizma kot družbenega sistema sploh.



Tabor

Na boj za naroda svobodo!

(Domobranska pesem)

Setiembre 1970

BUENOS AIRES

September 1970

LA CAUSA DE UN FRACASO

Hace muchos años desde que el régimen castrista va llenando los oídos de los cubanos con lindas promesas exigiendo al mismo tiempo más y más sacrificios.

Pero el resultado final va de mal a peor. De un fracaso a otro.

El standard de vida no solo que no ha sido mejorado en Cuba, sino que ha bajado y es ahora más bajo que el año pasado y el año pasado ya era peor que cuando se apoderó Fidel Castro del gobierno.

Al resumir Fidel Castro sus diez años de gobierno ha constatado que todo ha salido mal y que lo extraña el porque.

Ha sido modernizada la industria azucarera pero no ha aumentado la producción y no se ha alcanzado la meta programada.

¿Donde estan las causas?

En los ingenios nuevos, que son modernos y amplios, se ha implantado el sistema soviético y en parte el yugoslavo. Y este solo hecho asegura el fracaso como el resultado final. Los obreros cubanos quieren ser recompensados por su trabajo, quieren descansar y, por que no, también divertirse. Como en la Cuba de Castro estas cosas son desconocidas y a los obreros se les exige más y más sacrificios, los mismos comenzaron a faltar a sus tareas y el ausentismo sobrepasó los 15% diarios. Y esto tampoco Cuba puede soportar sin dificultades.

Mientras tanto Fidel Castro sigue insistiendo en sus trece y confia la conducción técnica a los consejeros soviéticos, los que han llevado a la pobreza la mucho más grande y rica Rusia. Y para esto les alcanzó insistir en las premisas ideológicas comunistas como casi también en la línea ortodoxa del partido.

Major P. H. Barre, E. D.

25th Anniversary of the Slovenian National Tragedy

Short address delivered at Slovenska Pristava, Geneva, Ohio, U.S.A.
on Sunday, June 14th., 1970.

„When I was asked to say a few words to you today, a privilege and honour not altogether reserved, no doubt Mr. Grum had more faith in your tolerance than in my oratorical ability.

Please accept my sincere gratitude for your generous hospitality and kind invitation to join you at this memorial gathering which must mean so very much to each one of you. I am deeply grateful for this and I shall always retain a deep and moving memory of these commemorations.

Some twenty-five years ago the gentle nudge of persuasion failed to impress you, and many others, to give way to the sinister forces of compulsion. Those of you whose convictions were not to be subjected made a momentous decision and took a course of action in keeping with the strength of character you have so admirably displayed ever since.

In crossing the Karawanken Mountains you abandoned your life's material gains — but retained your spiritual strength — to go into the unknown — and until then — ex-enemy country — until you stopped in the meadows of Vetrinjš (Kärnten) in Austria.

A few days after your arrival, I was commanded to look into your affairs and be responsible for your well-being.

Under appalling conditions, living in the open with your families, your live-stock and with very few possessions, with the total lack of the necessities of a normal life, you somehow managed to exist and organize yourselves into a camp — a civilian refugee camp — under the able guidance of your energetic Doctor Valentin Meršol.

In spite of the privations you had to face, your fortitude, good sense and admirable discipline carried you through this most difficult period. If I did not have the opportunity then to compliment you in achieving such a remarkable success under these adversities, pray forgive me, and allow me on this occasion to pay you very deserving felicitations. What struck

me most forcibly was the patience and determination you exercised, the ability you demonstrated to organize yourselves and the total co-operation you gave me and my staff to carry out our duties which became much easier under such difficult circumstances.

When we were all trying so very hard to establish you in more permanent camps, and allow you to remain in Austria until conditions could be adjusted, I was reposted and was unable to remain with you. However, before leaving the camp, and accompanied by doctor Meršol, a visit was paid to our local military authorities to ensure that no civilian would be returned against his will.

I well remember the day I was to leave you — then I thought forever — when Doctor Meršol organized a choir which without music sang most beautifully some of your national and folk songs. That in itself was rewarding enough for the little I was able to do for you at the time.

The tragic events which followed cannot be erased from the memory of men, and why, after so many years of hostility, suffering and sacrifices had to continue is difficult to comprehend. In all man's attempts to conquer his world, he would do well to attempt to conquer himself.

No man of the soil, who has felt the rich black earth of his native land run through his fingers, or the professional who, after many years of endeavour has experienced the exaltation of achievement, or the merchant who, after many bitter disappointments has finally gained the fruit of commercial success, will willingly leave his native country no matter how difficult life may be at the time — for he must necessarily always hope conditions will someday ameliorate.

Yours must have been unbearable to cause you to migrate once again, this time across an ocean, to an unknown continent with new values — some of which may be considered questionable — a new language, a new culture and to establish your family life and start afresh. Only men stout of heart, of indisputable character and of the highest fortitude can do this.

It is to be hoped you found the peace and opportunities you anticipated and never regretted your decision, and that we, of this continent, received you warmly and with hospitality.

To a country of adoption, and where good fortune may have smiled, the heart owes gratitude and attachment and as true as this dictum may be, it would be an irreparable loss to the individual and the world were the ancient cultures be forsaken as meaningless fantasies. While conforming to your present surroundings, do maintain the good of the culture left you by your forebearers which they held dearly, for the world is much in need of goodness.

Let your contribution be such that this continent will regret your eventual departure but, perhaps what is more important, that by your endeavours and example this continent will be ever ready to receive others, as you were received, with wide open arms."

Dragi prijatelji!

Ko sem bil naprošen, naj vam ob današnji priliki spregovorim nekaj besedi — te časti in privilegija nisem povsem zaslužil — je imel g. Grum vsekakor več zaupanja v vaše potrpljenje, kakor pa v moje govorniške sposobnosti.

Sprejmite, prosim, mojo iskreno zahvalo za vašo velikodušno gostoljubnost in prijazno vabilo, naj se vam pridružim ob tem spominskem slavlju, ki mora imeti tako globok pomen za vsakogar izmed vas. Globoko sem vam hvaležen za to in bom za vselej obdržal globok in drag spomin na te svečanosti.

Pred petindvajsetimi leti vas nobeno prigovarjanje ni odvrnilo od odpora mračnim silam pritiska. Svojega prepričanja niste hoteli zatajiti in ste zato napravili veliko odločitev ter podvzeli korake, ki so v skladu z močjo vašega značaja, onega, ki ste ga odtlej ob tolikih prilikah tako občudovanja vredno pokazali.

Ko ste prestopili Karavanke, ste zapustili materialne vrednote svojega dotedanjega življenja, obdržali pa ste svoje duhovne sile ter z njimi vstopili v neznano, dotlej sovražno deželo, dokler se niste ustavili na planoti pri Vetrinju. Nekaj dni po vašem prihodu mi je bilo ukazano, naj prevzamem skrb za vas in vaše blagostanje.

Pod najneugodnejšimi pogoji, živeč na prostem s svojimi družinami, živino in najskromnejšimi pripomočki, ob popolnem pomanjkanju najosnovnejših potreb normalnega življenja, ste nekako uspeli, da ste preživel in se organizirali v taborišče, pod sposobnim vodstvom neumornega doktorja Valentina Meršola.

Kljub vsemu pomanjkanju, ki ste ga trpeli, pa vas je vaša vztrajnost, dobra volja in občudovanja vredna disciplina pripeljala skozi to težavno dobo. Če mi tedaj ni bila dana prilika, da vam dam priznanje za tako sijajen uspeh v danih okoliščinah, mi prosim oprostite in dovolite, da vam danes izrečem svoje iskreno priznanje. Kar je name napravilo najmočnejši vtis, je bilo potrpljenje in odločnost, ki ste ju poznali ob vsaki priliki, organizacijska sposobnost in popolno sodelovanje, ki ste ga nudili meni in mojim pomočnikom, s čemer so naše dolžnosti postale mnogo lažje v tistih okoliščinah.

Sredi naših prizadevanj, da vas namestimo v nekem stalnem taborišču in omogočimo bivanje v Avstriji, dokler se razmere nekako ne uredijo, pa sem bil službeno prestavljen in nisem več mogel ostati z vami. Pred odhodom pa sem v spremstvu dr. Meršola na vojaškem poveljstvu dosegel vsaj to, da noben civilist ne bo vrnjen proti svoji volji.

Dobro se spominjam dneva, ko sem vas zapuščal — takrat sem mislil, da za vedno. Dr. Meršol je organiziral pevski zbor, ki mi je v slovo zapel nekaj vaših najlepših narodnih pesmi. Že samo to je bila zadostna nagrada za tisto malo, kar sem mogel takrat storiti za vas.

Tragični dogodki, ki so sledili, pa se ne morejo izbrisati iz spomina človekovega in zakaj je bila po tolikih letih sovražstva, trpljenja in žrtev potrebna ta tragedija, je težko razumeti. Pri vseh človekovih prizadevanjih, da si osvoji svoj svet, bi bilo morda najuspešnejše, če bi mogel premagati samega sebe.

Noben kmetovalec, ki je kdaj občutil, kako mu bogata črna prst drsi skozi prste; noben poklicni človek, ki je po dolgih letih prizadevanja dosegel nek pomemben uspeh, ali trgovec, ki je po mnogih grenkih preizkušnjah slednjič pričel uživati sadove svojega dela, ne bo prostovoljno zapustil svojo domovino, naj bodo razmere v njej še tako težke, ker bo vselej upal, da se bodo nekako izboljšale.

Vaše življenje pa je moralo biti v resnici neznosno, da ste se odločili zapustiti domovino in oditi preko oceana, na nek neznan kontinent, z neznanimi vrednotami, od katerih so nekatere morda celo dvomljive; z neznanim jezikom in kulturo, ter tu pričeti novo življenje s svojimi družinami. Samo ljudje z odločnim srcem in neomadeževanim značajem zmorejo nekaj takega.

Resnično upam, da ste našli mir in tiste možnosti, ki ste vanje upali ter da ne boste nikoli obžalovali te svoje odločitve. Mi iz tega kontinenta pa smo vas sprejeli s toplo gostoljubnostjo.

Vaši novi domovini gotovo gre zahvala vaših src za srečo, ki vam jo je naklonila, bila pa bi nepopravljiva škoda za vas in za vaš novi svet, če bi zavrgli stare vrednote in tradicijo kot nepomembno fantazijo. Zato vzdržujte vse dobrine vaše domače kulture, kot ste jih prejeli od svojih prednikov, zakaj svet danes bolj kot kdajkoli potrebuje dobroto.

Naj bodo vaša prizadevanja v tej smeri taka, da bo ta kontinent obžaloval, če ga boste nekoč spet zapustili in — kar je morda še bolj važno — da bo vsled vašega zgleda in prizadevanja še vnaprej z odprtimi rokami sprejemal tiste, ki bodo morda prispeli za vami.

Govor brata Karapandžića na komemoraciji žrtava vetrinske tragedije

Slovenska Pristava, Geneva, Ohio, 14. junija 1970

U ime Srpskih Dobrovoljaca, organizovanih u Savezu Jugoslovensko-američkih Antikomunističkih Udruženja, došao sam danas među vas, da se zajedno s vama braćom Slovencima setim hiljada i hiljada naše nevino pobijene braće u Kočevskom Rogu i po drugim šumama danas porobljene Slovenačke zemlje i da im bratski, s dubokim bolom i tugom, odamo tužnu poštu povodom njihove 25-godišnje mučeničke smrti.

Drago braćo i sestre,

Pre 25 godina širom lepe Slovenije našli su se rame uz rame Slovenački Domobranci, Slovenački četnici, Srpski Dobrovoljci in Srpski četnici. Svi su se oni zajedno i junačko borili protivu zajedničkog neprijatelja našeg

naroda i Otadžbine — protivu Tita i njegovih partizana. I naši borci u Otadžbini nisu izgubili nijednu bitku protivu komunista i nikada Josip Broz Tito ne bi zavladao Slovenijom i Jugoslavijom da Staljinove boljševičke trupe nisu umarširale u Srbiju i da nas Zapadni Saveznici nisu predali Titu.

Ovom prilikom, draga braćo i sestre, moramo se potsetiti na jedan veliki i značajan događaj iz naše novije istorije. Još dok je Drugi Svetski rat uveliko trajao, 3. maja 1945. godine ustao je ceo slovenački narod na noge i pod zaštitom Slovenačkih Domobranaca i tri puka Srpskih Dobrovoljaca proglasio je Slobodnu i nezavisnu Sloveniju u okviru Federativne Kraljevine Jugoslavije. U to doba to je bio najveći politički i moralni udarac Josipu Brozu Titu i jugoslovenskim komunistima. I zbog toga velikog istoriskog čina — velikog i značajnog za našu nacionalnu borbu — Tito i njegovi partizani pobili su dvanaest hiljada Slovenačkih Domobranaca i tri hiljade Srpskih Dobrovoljaca. Pobili so one borce i junake, koji su na istoriskom Taboru više Ljubljane poboli 3. maja 1945 ponosnu antikomunističku zastavu Slobodne Slovenije.

Draga braćo i sestre, nije Tito slučajno pobio našu braću u Kočevskim šumama! Josip Broz Tito hteo je da ukloni sa ovoga sveta žive svedoke jednog velikog istoriskog događaja. Ali, jugoslovenski komunisti na čelu s krvnikom Titom, grdno su se prevarili!

Veliko groblje, gdje počiva brat do brata, — gdje počivaju bratski zagrljeni u jezivoj smrti hiljade Slovenačkih Domobranaca, Srpskih Dobrovoljaca i crnogorskih četnika Vojvode Pavla Djurišića — biće večita optužba protivu krvavog diktatorskog Titovog režima i protivu jugoslovenskih komunista, koji su počinili jedan od najvećih i najkrvavijih zločina u našoj istoriji.

Braćo Slovenci i sestre Slovenke!

Mi — Slovenci i Srbi — nikada ne smemo zaboraviti užasnu Vetrinjsku tragediju i veliko Kočevsko groblje! Mi moramo osvetiti našu krvavo umorenu braću!

Čujete li, braćo i sestre, kako nas u dugim emigrantskim noćima dozivaju glasovi naših mrtvih? Čujete li, kako nas žive — zovu grobovi pobijenih? Čujete li ih, braćo i sestre?

Narod u porobljenoj Jugoslaviji ne zna za našu pobijenu braću. Ne zna ni slobodni svet. Zato mi moramo i Evropi i celome svetu ukazati na krvave Titove zločine, koji su veći i užasniji od zločina njegovog učitelja Josifa Stalina.

Na današnji dan, kada se rećamo naših mrtvih, zakunimo se, braćo i sestre, da ćemo se do poslednjeg daha boriti protivu komunista i zločinačkog Titovog komunističkog režima i da ćemo osloboditi svete grobove u kojima počivaju naša braća!

Neka je slava i hvala tragično pobijenim Slovenačkim Domobrancima, Srpskim Dobrovoljcima i crnogorskim četnicima Vojvode Pavla Djurišića!

GENERAL LEON RUPNIK IZ BLIŽINE

V prepričanju, da je v tem obsežen tudi del naše po-
častitve spomina našega nepozabnega vrhovnega poveljnika ob
novi obletnici njegove mučeniške smrti, priobčamo tople
spomine soborca, ki je kot član policijske straže v vladni
palači v Ljubljani imel priložnost, da je pok. grala. Leona
Rupnika dan za dnem lahko opazoval iz bližine. — Op. ured.

Prvič sem kaj več zvedel o generalu Leonu Rupniku, ko so komunisti
poizkusili izvesti nanj prosluli atentat. Prej sem o njem vedel samo toliko,
kot vsi povprečni prebivalci Ljubljane, in pa, da je živel na Tržaški cesti,
kjer so ga ljudje zelo cenili. Kot sem vedel že takrat, je bil zelo preprost
in skromen in niso bile njegove želje, da bi ga javnost kam visoko povzdi-
govala. Ni se spuščal v nikakšno politiko, razen v toliko, kolikor bi bilo
koristno za ves naš narod, s čemer je dokazal, da je bil zares pravi vojak.
Komunisti so ga seveda sovražili, ker ni hotel z njimi sodelovati in jim
je bil zato kot velika osebnost med Slovenci v napotje.

Ko so Italijani kapitulirali, so Nemci kmalu priznali v Ljubljanski
pokrajini samostojno slovensko upravo in Slovencem celo dali priliko, da
si sami izberejo svojega predsednika te uprave. Soglasno je bil izbran
general Leon Rupnik.

Ko je gral. Leon Rupnik nastopil mesto prezidenta pokrajinske upra-
ve, je med drugim seveda moral preskrbeti tudi za osebje, ki je bilo pri
njem na službi.

Tako sem tudi jaz bil policijski stražnik v bivši banski palači na
Bleiweisovi cesti. Novi predsednik je hotel celó, da bi bil jaz odgovoren za
policijsko varnostno službo v kabinetu in njegovi okolici. To sem bolj težko
sprejel, ker sem se zavedel, da je to velika odgovornost.

Takoj, ko sem prišel na službo v kabinet, mi je prišel predsednik sam
naproti, me lepo pozdravil in z menoj zelo prijazno govoril. Kmalu nato
sem bil tudi prisoten razgovoru, ko je prezident gral. Rupnik dejal:

„Znano vam je, kako sem prišel na mesto predsednika Ljubljanske
pokrajine. Zastopnikom naroda je bilo dano, da sami izberejo človeka za
to službo. Pa so bili takoj za to, da bi jaz prevzel to mesto. Na začetku
nisem bil pripravljen, da bi to sprejel. Naj bi izbrali koga drugega! Pa
so z vseh strani kazali, da hočejo mene. Končno sem odgovoril: — Če hočete
zares imeti mene za prezidenta, spreimem to le pod pogojem, da boste
vedno, povsod in v vsakem slučaju sodelovali z menoj in me podpirali. —
Odgovorili so mi, da bodo to vsi brez nadaljnjega storili. Le pod temi po-
goji sem sprejel.“

Ko je bil razgovor končan, sem se predrznil tudi sam prezidentu za to čestitati.

Prezident je ob tisti priložnosti še nadalje rekel:

„Nisem prezident zato, da bi bilo dobro meni. Le našemu ubogemu narodu želim tu pomagati, v kolikor mi bo to mogoče. Če ima kdo kakšno željo, da bi se drugače delalo, kot bi jaz sam delal, naj pride dotični sam k meni in mi vse to pove. — Kdo bo v tej vojni zmagal, ni odvisno od nas. Naš sovražnik bo tudi po koncu vojne ostal komunizem; zato se bomo proti njemu borili, dokler bomo živi. Komunizem namreč ni sovražnik samo našemu narodu, temveč vsemu svetu.“

Ko sem se po nekaj dnevih po tem srečal s svojima souslužbencema Alojzijem Hočevarjem in Jožetom Gabrom, sem jima vse povedal, kaj je govoril naš predsednik. Alojzij Hočevar me je udaril z roko po rami in rekel:

„To so odlične besede! — Je ti pa dokazal, da ima veliko zaupanje v tebe...“

Zato je takoj dodal:

„Reci našemu staremu, naj tistega italijanskega agenta, ki je še v službi v vladni palači čim prej zapodi od tam.“

Takoj drugi dan sem imel priložnost, da sem predsedniku to povedal. Še zahvalil se mi je in obljubil, da bo ustregel našim željam, čim bo mogel. — Kmalu nato nismo več videli tistega italijanskega agenta v vladni palači. — Ko sem se ponovno srečal z Alojzijem Hočevarjem in Jožetom Gabrom, sta oba z velikim navdušenjem hvalila predsednika, ker je tako hitro ustregel našim željam... —

*

Kadarkoli bi rad komu pomagal, da bi dobil primerno zaposlitev v Ljubljani, je bilo to meni nemogoče. Če pa sem to le omenil našemu predsedniku, mi je takoj obljubil pomoč. Tako mi je bila dana možnost, da sem naravnost preko prezidenta pomagal mnogim svojim prijateljem do služb, ko je bilo to pri nas med vojno zelo težko.

Tudi kot osebni agent prezidenta sem videl in slišal marsikaj, ko sem hodil z njim vsepovsod.

Posebno rad se je spuščal v razgovor s preprostimi ljudmi, predvsem kmeti in delavci. Vedno je bilo na redu vprašanje, kako veliko družino imajo, kako živijo, s čim se preživljajo. Na lastne oči sem lahko ugotavljal, kako je generala v dno duše bolelo, če se mu je kdo potožil, da ima težko življenje. Za vsakogar je imel v takšnem slučaju vsaj tople, tolažilne besede. V mnogih slučajih je bil vidno ganjen in je ljudi povabil kar k sebi v kabinet, kjer jim je tako dal vsaj darilo, da jih je vsaj nekoliko potolažil.

*

Nekega dopoldne je prišel v čakalnico kabineta policijski uslužbenec Karol Kisel in se javil za sprejem pri prezidentu. Povprašal sem ga, v kakšni zadevi.

Povedal mi je, da je bil prejšnjo noč na straži nekje v bližini, kjer je bil prezident. Bila je huda zima. Ko je prišel prezident mimo, se je ustavil in rekel:

„Vi morate stati tu in zmrzovati zaradi mene?“

Opravičil se je in mu naročil, da naslednji dan pride k njemu v kabinet, če je prost.

Ko se je Karol Kisel vrnil iz prezidentove pisarne, se je ves smejal in mi pomolil pod nos zavoj ter vsem prisotnim rekel:

„To je možakar! Ta nas pozna takrat, kadar nam ni prijetno...“

V zavoju je imel večjo količino cigaret, ki so imele v vojnem času veliko vrednost... —

*

V čakalnici kabineta sem po dolžnosti vršil službo tudi ob nedeljah in praznikih, tako da sem bil sam ali skupaj s svojimi souslužbenci prezidentu vedno na razpolago.

Ob takšnih prilikah sem redno sprejemal telefonske klice. Največ takšnih telefonskih klicev je bilo tudi po nedeljah in praznikih za prezidenta. V teh slučajih sem vsebino napisal takoj na stroj, ali pa prezidenta kar ustno obvestil o vsem. Za sleherno takšno opravilo od prezidenta nisem dobil samo zahvale, ampak tudi darilo.

V čakalnico pred kabinetom je prihajalo vedno veliko ljudi, ki so hoteli govoriti naravnost s prezidentom. On sam je bil v teh slučajih vedno vsakomur na razpolago in bi gotovo vsakomur tudi uresničil vse želje, če bi mu le bile za to dane možnosti. Kako dobro srce je imel gral. Rupnik do vsakogar, mi je pripovedovalo mnogo ljudi. Saj je to tudi sam najlepše dokazal s svojimi dobrimi deli.

*

Nekako leto pred koncem vojne sta prišla v ljubljanske zapore dva moja prijatelja: Janez in Andrej Smagur. Bila sta brata in doma iz št. Jurija pod Kumom. Bila sta mobilizirana po partizanih in v borbi ujeta. Zato sem za oba vložil prošnjo, da bi bila izpuščena iz zaporov. Za oba sem takoj tudi preskrbel službo na železnici. Ni mi treba posebej povedati, da sem to dosegel seveda samo s pomočjo generala Rupnika.

Sam sem takoj odšel v zapore, da bi prijateljema povedal veselo novico. Bila sta v sodnijskih zaporih na Miklošičevi cesti. Toda, ko sem prišel v zapore, sem tam našel samo še Andreja Smagurja. Z Janezom so me že prehiteli in ga poslali v Dachau. Andrej Smagur pa mi je ob tej priliki odločno odgovoril:

„Nočem iz zaporov...“

S to izjavo Andreja Smagurja je seveda obstalo vse moje posredovanje na mrtvi točki.

Zakaj Andrej Smagur ni hotel iz zaporov, nisem razumel. Danes sem pa prepričan, da je bil žrtev organiziranega vplivanja OF. Gotovo je bil

preplašen in se je bal priti komunistom zopet v roke. Najbrž je mislil, da sem ga hotel rešiti zato, da bi se potlej moral boriti proti komunistom...

To me je hudo užalilo in do danes nisem o tem nikomur nič omenil.

*

Kar me je pri gralu, Rupniku posebej ganilo, je bilo to, kako po očetovsko je sprejel domobranske vdove in ranjence. Videl sem sam mnogo ginljivih prizorov, še več pa so mi pripovedovale domobranske vdove, ko so bile sprejete pri prezidentu.

V spominu mi je po imenu ostala predvsem vdova po padlem domobranskem stotniku **Albinu Cerkveniku**. Sama mi je pripovedovala, da v tistih težkih trenutkih ne bi mogla najti boljšega tolažnika, ko ga je našla v osebi našega prezidenta.

Spominjam se tudi sprejema domobranskih ranjencev v vladni palači. Zanje so odprli slavnostna glavna vrata, od koder so vodile rdeče preproge preko stopnic naravnost v prezidentov kabinet. Na vratih pa je ranjence čakal sam prezident in vsakega posebej osebno pozdravil že pri vходу.

Ker je takrat pri vratih bil na službi moj tovariš **Miha Klopčič**, mi je pozneje s solzami v očeh pripovedoval, kako se je prezident sam razjokal, ko je sprejel slepega domobranca, ki ga je za roko peljala njegova mati...

*

Jeseni 1945 sem se na poti iz Forlija v Servigliano v Italiji moral nujno ustaviti v hrvaškem begunskem taborišču Fermo. Zmanjkalo mi je sredstev, da bi lahko nadaljeval pot v Servigliano. Takoj pri vstopu v hrvaško taborišče, sem se moral javiti v pisarni. Bilo je okoli poldneva. V pisarni sem povedal, od kod prihajam in da bi ob prvi priliki rad odšel v naše slovensko taborišče Servigliano.

Hrvatje so bili do mene zelo prijazni in uslužni in bi bila vsaka moja kritika tu neupravičena.

Živilsko nakaznico je tam vsakdo prejel šele drugi dan po prihodu v taborišče. Tako bi moral biti on dan brez hrane.

V taborišče me je pospremil neki moški in mi pokazal posteljo, na kateri bom spal. Na kratko mi je dal tudi potrebna navodila za življenje v taborišču.

Med tem, ko sem se nekoliko uredil, je napočil čas kosila. Ker meni ta dan hrana še ni pripadala, sem odšel na dvorišče.

Nenadoma sem na široko odprl oči, ker nisem verjel, kar sem videl. Naš prezident, general Rupnik se je pripravljaj, da bi použil svoje kosilo. Istočasno je tudi on opazil mene, presenečeno dvignil roke in zakričal:

„Vrtačnik...! — Ste zares vi...? — Kako sem srečen, da vas vidim!“

Krepko sva si stresla roki. Kako hvaležno sem mu z očmi vračal ta sprejem!

Takoj me je povprašal, zakaj ne jem. Povedal sem mu, da sem pravkar šele prišel v taborišče in mi zato še ne pripada hrana.

Gral. Rupnik je takoj skočil poiskat še eno posodo in mi preprosto dejal:

„Pa bova delila... Lačni vendar ne morete biti...“

Vse to so bližnji Hrvati videli in tudi slišali. Takoj sta pristopila dva in generalu rekla:

„Gospod general, prosim, kar sami pojejte svoje kosilo! — Vaš prijatelj bo že takoj dobil svoj obrok...“

Komaj smo se o tem dogovorili, je že bil med nami moški, ki mi je prinesel obilen obrok kosila. Od tega trenutka naprej sem redno prejemal hrano.

Tako mi je general, ki je vedno in za vsakogar znal najti pomoč, pomagal tudi še v lastni bedi.

Prisotni Hrvatje, ki so vse to videli, so bili globoko ganjeni.

Po kosilu sva s prezidentom dolgo govorila o vsem mogočem. Pripovedoval mi je, kaj ga je doletelo v Avstriji in kako je prišel v Italijo in v to taborišče.

Najbolj zanimivo je bilo, ko mi je pripovedoval, kako mu je neki višji angleški oficir svetoval, kaj naj stori:

„Če bi bil jaz na vašem mestu, ne bi ostal niti en dan v taborišču... Šel bi nekam daleč ven živet privatno... To bi bilo za vas v tem slučaju najbolje...“

Gral. Rupnik pa mu je na to odgovoril:

„Rad bi prišel v slovensko taborišče. Tam bi počakal, dokler ne pride za mano moja družina, ker je moja želja, da bi čim prej spet skupaj živeli. Dokler se pa to ne zgodi, ostanem pač še v tem taborišču... in sem pripravljen na vse, kar bi me tu doletelo...“

Ni mi bilo težko razumeti, da je bil brez sredstev. Sam sem ga videl, kako si je zvijal cigarete v navadni časopisni papir in jih kadil...

Povedal mi je tudi, da je bil na obisku pri nekem Slovincu, ki je že dalj časa živel v bližini. Pohvalil se je, da je bil nad vse lepo sprejet in da mu je ta Slovenec obljubil pomoč, ako bi mu bilo to potrebno.

Tekom tistih dni, kar sem se zadrževal v tem taborišču, sem lahko ugotovil, da so tu našega generala visoko cenili.

Bil sem že nekaj časa v slovenskem taborišču Servigliano. Neke nedelje je prišlo k meni več fantov in so mi povedali, da je pravkar prišel v taborišče gral. Leon Rupnik, ki je še bil v pisarni tik pred vhodom v taborišče.

Takoj sem se napotil proti pisarni. Toda generala že ni bilo več tam. Zvedel sem, da so ga na kratko odslovili. Ni bil zaželen! Ni se mu izpolnila želja, da bi živel med svojimi Slovenci...

Šel sem iz taborišča in nedaleč od tam našel generala Rupnika v družbi s ppolk. Palčičem, ki je bil do konca vojne poveljnik ljubljanske policije. Ko sem se približal, mi je general Rupnik takoj podal roko.

Ni mi bilo težko opaziti, kar je razodeval njegov obraz. — V taborišču je doživel hudo razočaranje...

Tako me je zbolelo, da sem obstal nem. — Kako rad bi mu pomagal, če bi le bilo v moji moči.

Nikdar nisem čutil tega tako, kot takrat: — Dobrota je zares sirota!

Toda pogovor je tekel naprej. General je izpeljal razgovor na naravno lepoto okolice, v kateri smo takrat živeli...

Potem je pogledal na uro in dejal:

„Še malo, pa pride vlak, s katerim se moram odpeljati nazaj v hrvaško taborišče...“

Odšli smo na postajo. Vlak je kmalu privozil — in nam za vedno odpeljal našega ljubljenelega in nikdar pozabljenega generala...

Ko sem mu pri slovesu zadnjič stisnil dobro roko, so me spreleteli grenki občutki... Ostal sem sam z njimi. Nikogar nisem imel, da bi mu lahko vse to zaupal...

*

V taborišču so se po generalovem odhodu pojavile javne kritike o tem, zakaj naš general ni bil sprejet med nas, kakor je bila njegova želja.

Kako se je moglo to zgoditi?!

Podrobnosti mi niso znane.

Želim pa, da bi vsi tisti, ki so bili pri tem prizadeti, sami in še o pravem času temu grehu zadostili; da jim ne bi nekoč hodilo hudo v napotje... Kot katoličani se namreč moramo zavedati, da je storjen velik greh, če se koga žali ali celo neresnico o njem govori...

Vsakdo, ki se je boril proti komunizmu, je vreden spoštovanja! Ne glede na to, kdo je; ni važno celo, kakšne narodnosti je! Še manj, kako je politično opredeljen!

*

Naj v tej zvezi omenim še našega nepozabnega škofa dr. Gregorija Rožmana, ki sem mu dolgo časa smel biti celo osebni prijatelj.

Pokojni Prevzvišeni mi je nekoč omenil, da je bil večkrat pri prezidentu v uradu. Ob nekem takem obisku — ne spomnim se več, kdaj naj bi to bilo — je škof generala Rupnika naravnost vprašal, če bi mu po pravici odgovoril, ako bi ga nekaj vprašal:

„O vsem, kar želite, vam bom povedal resnico,“ je poudaril general Leon Rupnik.

„Ekscelenca, imate kakšne zveze z Angleži?“ je nato vprašal škof.

„Nimam,“ je bil kratek, jedrnat prezidentov odgovor.

*

Nekoč sem Prevzvišenemu pripovedoval o svojem srečanju z generalom Rupnikom v hrvaškem taborišču Fermo. Prekinili so me in vprašali:

„Zakaj pa ni bil v slovenskem taborišču v Italiji?“

Na kratko sem odgovoril, da zato, ker ga pač niso sprejeli.

Naš škof so pri teh besedah kar okameneli in moral sem jim pripovedovati, kar sem vedel. Zamislili so se in počasi, z velikim presledkom za vsako besedo govorili nekam predse:

„Tako... tako..., da... ga... niso... sprejeli... —“

Z lahkoto sem opazil, da je to na škofa naredilo silno težek vtis in da jih je v očeh bolelo. Povedal sem škofu, da je to bilo nekaj dni potem, ko so se v hudi megli nekje v Beli Krajini domobranci udarili med seboj in imeli več mrtvih.

*

S pokojnim Prevzvišenim sva se večkrat pogovarjala tudi o sinu Vuku Rupniku. Ob neki takšni priložnosti sem omenil slučaj, ko sem našel Vuka Rupnika klečati v stolnici pred podobo Brezijanske Matere, kjer je s solzami v očeh molil. Povedal sem škofu, da je to bilo nekaj dni potem, ko so se v hudi megli nekje v Beli Krajini domobranci udarili med seboj in imeli več mrtvih.

Škof me je z velikim zanimanjem poslušal. Ko sem pri tem omenil, da je bil zame Vuk Rupnik eden izmed najboljših oficirjev, je škof dr. Gregorij Rožman odgovoril:

Boljšega oficirja kot je Vuk Rupnik, ga pa ni treba iskati!“

Ko sva tako še govorila, sem omenil, da o Vukovi ženi ne vem več kot to, da je profesorica, in da sem jo srečaval v službi v vladni palači v Ljubljani. Pokojni škof pa so na to dodali:

„Jaz pa sem jo spoznal kot dobro ženo in zavedno katoličanko...“

ZA ZGODOVINO

Pismo dr. Valentina Meršola v Vetrinju

Vetrinj-Viktring, June 18th 1945

Dear Major Barre,

In the name of the Slovenian refugees at Viktring I thank you sincerely for all your help and assistance rendered to us.

Five weeks elapsed already since May 12th when we arrived here helpless seeing a dark future before us. Then came you! Like a good friend you organized our camp, you cared for our shelter and food, for our health and sick persons.

We thank you especially for the good work done on May 31th, when you saved our lives with the prevention that we were not sent back to Tito's Yugoslavia.

You gave us also in the name of English authorities the assurance that also in the future nobody of the Slovenian refugees will be sent back to Yugoslavia against his will, and that the Military Government, Displaced persons branch, and the British Red Cross will take care of us. We rely upon you and your words.

Dear Major Barre, you had opportunity to learn know us and our desires, so we beg you to inform also your successors and whom else it may concern about our situation and needs.

Unfortunately we are unable to thank you for your help rendered to us otherwise than with cordial gratitude, but here is one over the stars who does not remain debtor and who will recompense all your good deeds.

Thanking you once more for your help to us in the past we wish you everything best in the future.

With warmest regards

I remain,

Very sincerely yours

Dr. Valentin Meršol, chairman,
of the Slovenian Refugees Camp,
Viktring, Austria

Prevod pisma, ki ga je dr. Meršol izročil majorju Barreju, njegovem odhodu iz Vetrinja, 18. junija 1945.

Dragi major Barre,

V imenu slovenskih beguncev v Vetrinju se Vam iskreno zahvaljujem za vso vašo pomoč, ki ste nam jo nudili.

Pet tednov je preteklo, odkar smo prispeli sem in so se nad nami zgrnili temni oblaki. Nato ste prišli Vi. Kot dober prijatelj ste nam pomagali, da smo organizirali svoje taborišče, skrbeli ste za naša prenočišča, za hrano in zdravje naših bolnikov.

Posebej pa se Vam zahvaljujemo za Vaša prizadevanja 31. maja, ko ste rešili naša življenja in preprečili, da bi bili vrnjeni v Titovo Jugoslavijo.

Pravtako ste nam v imenu britanskih oblasti dali zagotovilo, da v bodoče noben Slovenec ne bo proti njegovi volji vrnjen v Jugoslavijo ter da bo za nas skrbela Vojaška uprava, Begunska organizacija in Britanski Rdeči Križ. Zanašamo se na Vas in Vašo besedo.

Dragi major Barre, imeli ste priliko, da spoznate nas in naše želje, zato Vas prosimo, da jih sporočite tudi svojemu nasledniku in vsakomur drugemu, ki bo prišel v stik z nami.

Žal se Vam ne moremo primerno zahvaliti za vso pomoč, ki ste nam jo nudili. Sprejmite zato le našo prisrčno hvaležnost, nad zvezdami pa je Nekdo, ki ne ostane dolžan in Vam bo povrnil Vaša dobra dela.

Zahvaljujem se Vam še enkrat za Vašo pomoč in Vam želim vso srečo v bodočnosti.

S toplimi pozdravi

dr. Valentin Meršol, predsednik
Slovenskega begunskega taborišča,
Vetrinj, Avstrija

JUGOSLAVIJA 1941 - 1945

(Nadaljevanje)

Slovenija je tedaj še vedno živela pod vplivom stoletnega podložništva Nemcem in mržnje, ki se je v narodu razvila do njih. Večina Slovencev obvlada nemški jezik in je imela možnost, da v Hitlerjevi knjigi „Mein Kampf“ dobro spozna Hitlerjeve namene. V tej knjigi je Hitler objavil teorijo o treh vrstah narodov. Po tej teoriji slovanski narodi niso zmožni nekih samostojnih idej, zato jih je treba ne le z orožjem premagati, temveč tudi germanizirati celotno ozemlje, na katerem živijo.

Da bi ne bilo nobenega dvoma o nemških namerah, je bil v Nemčijo pod izmišljenim imenom poslan dr. Kuhar, ki je popolnoma obvladal nemški jezik. Kuhar je prišel v stike z vladnimi funkcionarji v tisti sekciji nemškega narodno-političnega aparata, ki je obravnaval tudi Slovenijo, jadransko območje in ostali Balkan. Po vrnitvi v domovino, je svoja ugotovila označil s tem:

„Današnja nemška politika ne pozna in ne priznava Slovencev. Slovenskega naroda zanje ni in ga nikdar ni bilo. Vključitev tega ozemlja v Jugoslavijo je navadno svinjstvo, ki ga je izsilil Versajski dogovor, da bi tako hujše prizadel nemški narod. Ozki pas med Trstom in Radgono je prav toliko nemški, kot ozemlje med Dunajem in Muenchenom. Naloga nemškega naroda je, da to škodo in sramoto, ki mu jo je prinesel ponižujoči diktat Velike Antante po prvi svetovni vojni, čimprej in za vselej izbriše iz zemljevidov in zgodovinskih knjig.“

Vsled takšnega stanja in nemškega gledanja na Slovence, pa tudi vsled ustaške politike in njihovega delovanja v Italiji in Madžarski, je bila slovenska politika v tem času usmerjena v odločitev: do skrajnosti se izogibati vojnemu spopadu, ohraniti nevtralnost države, dokler Hitler ne bi zabredel v vojno z dvema frontama.*

„Hrvatski Dnevnik“ pa je 15. marca zapisal:

„Ohraniti moramo nevtralnost Jugoslavije kot osnovno načelo njene zunanje politike in budno paziti, da naša država ne postane prizorišče obračunavanja velesil.“

V Kronske svetlobo pa je bil samo dr. Perović mnenja, da naj bi se jugoslovanska vojska umaknila v Grčijo, kjer bi bila sprejeta in oborožena od zapadnih zaveznikov.

To so dejstva, ki kažejo na tedanje stanje v državi in na mišljenje odgovornih ljudi. Treba pa je tudi navesti nenavadno tišino, ki je v tistih

* Iz članka „Na razpotju“, dr. Frido Pogačnik, Zbornik Sv. Slov. 1961.

dneh zavladata med prebivalstvom Jugoslavije. Narod ni strokovnjak v analizi mednarodnih dogodkov; čutil pa je, da se bliža nesreča, ki je ni mogel označiti drugače, kot z nezaupanjem do podpisov Nemčije in Italije, ki sta svoje podpise spoštovali samo do trenutka, ki je bil zanje najbolj dovoljen.

27. marec 1941.

V tej psihozi je prišlo do 27. marca. O tem dnevu je bilo že mnogo govorenega in pisanega. Odlični politiki, novinarji in vojaki so skušali osvetliti ta dogodek in prikazati njegovo oportunističnost ali pa nesrečo, ki nam jo je prinesel. Razlagajo naše pravne odnose, obveze pogodb, tradicionalna stališča in zavezništva, nepopularnost naslanjanja na Nemčijo in Italijo, kakor tudi razne hipoteze, kaj bi bilo, če do 27. marca ne bi prišlo.

Vojaški udar 27. marca v Beogradu je Hitlerja do kraja razkačil ter je še isti dan sklical konferenco Vrhovnega poveljstva nemške vojske (OKW) ter ukazal vojaško uničenje Jugoslavije.

Po končani vojni je na procesu v Nuernbergu general Keitel izjavil, da je v noči od 27. na 28. marec skupno z generalom Jodlom izdelal celoten načrt za napad na Jugoslavijo ter ga 28. marca zjutraj predložil Hitlerju.

Hitler je o svoji odločitvi obvestil tudi Mussolinija ter rumunsko, bolgarsko in madjarsko vlado. Istočasno pa je tudi odredil, da se za štiri tedne odloži pričetek operacije „Barbarosa“. To pa je bil načrt za napad na Sovjetsko zvezo.

V državi je po udaru prišlo do nekega olajšanja in razpoloženje prebivalstva se je pokazalo v manifestacijah v vseh večjih mestih. Treba pa je priznati, da ta čustva in razpoloženje niso bila ravno najboljši napotki za bodočnost.

Če je bilo razpoloženje naroda glavni razlog za državni udar 27. marca, ne pa pogoji pakta, ki je bil podpisan 25. marca, potem se je treba vprašati, ali je bila izpremema vlade sploh potrebna v tem za Jugoslavijo najkritičnejšem trenutku; zlasti še, ker je bilo dobro poznano mišljenje merodajnih faktorjev — tako srbskih, kot hrvatskih in slovenskih — in sta bili več kot očitno stanje naše vojske ter dejstvo, da ni mogoče računati na pomoč od zunaj. Zunanji minister Ninčič je vendar nemškemu poslaniku von Herenu, 30. marca izjavil, da bo nova vlada nadaljevala politiko sporazuma z Nemčijo in Italijo in da se ne bo zapletla v vojni spopad.

V vlado so vstopili tudi slovenski in hrvatski ministri, ker so se zavedli, da ni več vprašanja vojna ali mir: s 27. marcem smo že bili v vojni; treba se je bilo zdaj izvleči iz te krize in doseči končno zmago, četudi bi pot do nje vodila skozi ogenj in razdejanje.

Tega razdejanja se je najbolj zavedal dr. Kulovec, ki je na predvečer vojne dejal v Beogradu:

„Smo v vojni, ki bo tako strašna, da bodo najsrečnejši tisti, ki bodo padli takoj na začetku.“

Dr. Franc Kulovec je bil naslednji dan med bombnim napadom ubit v svoji vili na Dedinju, nedaleč od dvora.

Dr. Maček, ki je kot podpredsednik Cvetkovićeve vlade odobral politiko trenutnega popuščanja, je kljub temu vstopil v vladu 27. marca, dasi-ravno mu je Ribbentrop poslal posebnega odposlanca z gotovimi ponudbami, ki pa jih je Maček odklonil, kar kaže, da je bil on in večina hrvatskega naroda za Jugoslavijo.

Najvažnejše vprašanje pri razpravi o 27. marcu pa je: ali sme neka skupina ljudi brez kakršnegakoli pooblastila od naroda sebi jemati pravico, da odloča o usodi naroda in države brez legalnih predstavnikov. To še posebej, če gre za skupino oseb iz vojske, ki je bila in ostaja v vseh razvitih državah samo funkcija državne politike, ne pa njen oblikovalec.

Ni seveda mogoče dvomiti o iskrenih namenih in patriotizmu ljudi, ki so se odločili za ta korak, s katerim naj bi se država vrnila v tradicionalno pot sodelovanja z demokratskimi silami proti diktaturi fašizma in nacizma. Ker pa je v vprašanju vojska, ne bo odveč, če si ogledamo mišljenje drugih vojaških osebnosti o odnosih med vojsko in državo, odnosno med vojsko in državno politiko.

Znano je na primer, da je nemški častniški zbor bil proti Hitlerju, ki ga je na splošno nazival: kaplar. Bilo je tudi več poizkusov za Hitlerjevo odstranitev; celo z umorom. Tako je maršal von Klug, poveljnik centralnega odseka na vzhodni fronti povabil Hitlerja na obisk njegovega glavnega stana. Vse je bilo pripravljeno in častniki so v predsobi čakali, kdaj bo iz prostora, v katerem je von Klug govoril s Hitlerjem, odjeknil strel. Pa ga ni bilo. Po Hitlerjevem odhodu je von Klug izjavil:

„Ne moremo ga ubiti. Nemčija bo to vojno izgubila s Hitlerjem ali brez njega. Če pa vojska ubije Hitlerja, bo narod krivdo za poraz pripisal temu koraku. Zato je bolje, da izgubimo vojno s Hitlerjem in ohranimo zaupanje nemškega naroda, ki bo moral živeti tudi po vojni.“*

Res je sicer, da je bila Jugoslavija po 27. marcu spet sprejeta v krog zavezniških držav, toda za kakšno ceno?

Italija je bila od napada na Francijo leta 1940 vse do septembra 1943 v vojni proti zaveznikom, pa je bila 1943 spet sprejeta med nje kot „so-bojevnik“; Jugoslavija pa je bila zavržena in predana sovjetski interesni sferi.

Ameriški predsednik Jefferson je izjavil pred 150 leti:

„Skrb za narodovo življenje in njegov dobrobit je prvi in edini zakoniti namen vsake dobre vlade, — ne pa njegovo uničenje.“

(Sledi)

* To mi je osebno pripovedoval adjutant maršala von Kluga, leta 1950.

Ustanovitev in žaloigra slovenskega domobranstva

(Nadaljevanje)

IX.

Zdi se neverjetno, toda tudi takšne stvari so igrale usodno vlogo. Zakaj šele, ko je osebno hudo ljubosumni gen. Rösener postal **Obergruppenführer**, ki je v vojski bil enakovreden činu divizijskega generala Leona Rupnika, je pristal na to, da je prezident za obletnico umestitve, dne 24. septembra 1944 postal generalni inšpektor slovenskega domobranstva in tako po koncu oktobra 1943 zopet prišel v organsko zvezo s svojo vojsko.

Pa še zato so Nemci takoj pobrali visoko ceno, ko so pokrajini kljub temu, da jim je gen. Leon Rupnik kot svetovno priznani utrdbeni strokovnjak dokazoval nesmisel, in navzlic temu, da so bili celó nekateri pametni Nemci, naprtili takoiimenovane „Narodne pionirje“ Pöll-akcije za kopanje protitankovskih jarkov. Gen. Leon Rupnik se je vdal nasvetom resnično zaskrbljenih ljudi in ni takoj odložil prezidentstva in generalnega inšpektorata samo zato, ker je takrat videl konec vojne zares na pragu in je kljub omalovaževanju in celó sabotazam njegovih iniciativ v organizacijskem štabu vsaj delno zopet imel v svojih rokah borce, za katere je vedel, da ga cenijo in mu zaupajo.

Toda podzemlje, ki je seveda prav tako videlo bližnji konec vojne in se mrzlično pripravljalo, da bi „domobranci speljali nazaj na zavezniško stran“, je z „Narodnimi pionirji“ dobilo še en velik kamen, ki ga je gen. Rupniku neumorno metalo pod noge, ter z listino, datirano na slovenski narodni praznik 29. oktobra 1944, ustanovilo svoj suvereni in seveda tudi za vse, kar bo storil, odgovorni Narodni Odbor.

Gen. Leon Rupnik je bil spričo že vidnega konca vojne in zaradi svoje že naivne miselnosti poštenjaka ustanovitve Narodnega odbora skraja naravnost vesel. S podvojenimi energijami se je vrgel na planiranje, predlaganje in izvedbo večjih očiščevalnih akcij po deželi, katerih se je tudi sam v prvih linijah s svojimi borci udeležil na Dolenjskem, Kočevskem in Notranjskem.

Toda dne 28. aprila 1945 popoldne je škof dr. Gregorij Rožman, čigar četovsko dobroto zaupljivega poštenjaka so politiki še enkrat izrabili, gen. Leona Rupnika povabil k sebi v škofijski dvorec. Tam se je znašel pred 12 politiki Narodnega Odbora, ki so mu kratko in jasno povedali, da je svoje delo opravil in da mora kot „kolaboracionist“ spričo imminentnega prihoda zaveznikov, ki jih „vsak dan pričakujemo na ljubljanskih ulicah“,

kakor je dobesedno izjavil msgr. Matija Škrbec, takoj vse funkcije predati njim, ki naj bi predstavljali suverene zastopnike slovenskega naroda. Seveda bi moral prej še z Nemci urediti vse tako, da se politikom, „ki so ves čas stali v prvih vrstah borbe proti komunistom“, ne bo nič pripetilo...

Gen. Rupnik je takoj z grozo spoznal osnovno napako, na kateri je gradil Narodni Odbor. Očitno brez vsakršnega uspeha jim je vztrajno dokazoval, da zaveznikov k nam ne bo, ampak naj politiki takoj in nemudoma poiščejo zvezo z njimi, jih poučijo o stanju pri nas in poizvejo, kakšno stališče mislijo ob koncu vojne do nas zavzeti. Zato je bil pripravljen, da pri Nemcih izposluje prehod civilne oblasti od njega na novi širši kolegij politikov, toda „v imenu božjem“ jih je prosil, naj vojsko pustijo v njegovih rokah, dokler ne dobijo jamstva ali vsaj natančno ne zvedo za stališče zaveznikov do nas.

Nato so se razšli in gen. Rupnik je dne 30. aprila 1945 vpeljal Narodni odbor h gen. Rösenerju na direktne razgovore o prenosu civilne uprave.

Toda politiki še zdaleč niso bili pripravljeni odstopiti od namena, ki so si ga postavili že na samem začetku, da je namreč treba gen. Rupnika „za prihod zaveznikov držati proč od domobranstva“. Kljub temu, da je prezident s svoje strani do pičice izpolnil dogovor v škofijskem dvorcu in politike vpeljal k Rösenerju, je bila proti njemu sprožena hujša gonja kot nikdar.

Ker se je gen. Rupnik pripravljati, da v danem trenutku vzame v svoje roke neposredno vrhovno poveljstvo nad vsem slovenskim domobranstvom, vključno na Gorenjskem, ki je bilo takrat še vključeno v nemški rajh, je pri Rösenerju izposloval mobilizacijo za domobranstvo. Ker je Gorenjska bila, kakor že rečeno, vključena v nemški rajh, je mobilizacijski oglas poleg gen. Rupnika seveda sopolpisal, oziroma odobril gen. Rösener kot vrhovni poveljnik tega tedaj še „nemškega“ področja. Podpis gen. Rupnika na mobilizacijskem oglasu za tedaj še „nemško“ področje — čeprav seveda poleg gen. Rösenerja — je torej bil samo prezidentov velik uspeh. Gen. Rösener je s tem naredil koncesijo — gotovo po direktivah z vrha —, ki bi ga pred meseci, da ne govorimo — pred letom, stala glavo. — Ker pa je tudi v Ljubljani bilo še nekaj ljudi, ki so se ves čas vojne znali držati ob strani in se končno deloma poskrili celo pri zloglasni Pöhl-akciji (Narodnih pionirjih), ki je pri vsej nepopularnosti nastala zatočišče vseh „črnohorzijancev“, „zabušantov“ in „OR-ovcev“ in katere razpust v Ljubljani je gen. Rupnik le dosegel, je bilo nekaj teh mobilizacijskih oglasov dne 1. maja 1945 seveda nabitih tudi v Ljubljani.

Ker se je poleg tega sestanka z Narodnim Odborom gen. Rösener, ki so ga zaradi samovoljnega značaja Nemci sami imenovali Erwin-paša, tudi politikom pokazal tak trd oreh, kot ga je gen. Rupnik moral lomiti skoraj dve leti, so politiki vrgli v javnost, prevsem pa med častniški zbor ljubljanske garnizije, krilatice, da je prezident potegnil z Rösenerjem in ga podprl. Za to krilatice pa so izrabili majhen incident, ki se je tam pripetil med prezidentom in dr. Jožetom Basajem, Gen Rösener je namreč

politikom očital, zakaj niso skoraj dve leti podprli „starega moža“, ki je moral sam prenašati vse težave „s trdimi zakoni okupacije“ (dobesedno!) in mu povrhu še „iz podzemlja metali polena pod noge“. Dobremu poštenjanku dr. Jožetu Basaju, ki so ga rinili naprej kot ščit, najbrž zaradi živčnosti, ni prišlo na misel kaj drugega, kot da je izjecljal, da zato niso šli blizu, ker bi jih prezident gotovo dal zapreti. To je bilo v tem položaju seveda tudi za generalove preizkušene živce in potrpljenje zadosti; pa je izdrdral iz sebe vsaj nekaj vsa leta zadrževanega gneva. Za dokaz nepremišljenosti Basajeve argumentacije se je celo spomnil omeniti, da je prišel k njemu katoliški prvak Rudolf Smersu naravnost iz skrivališča in da si je v tem slučanju prezident celó oskrbel jamstvo Gestapa, da se njegovemu obiskovalcu ne bo nič zgodilo, če bi ga slučajno zalotili v Ljubljani.

Mobilizacijski oglas in ta incident pri Rösenerju sta bili seveda samo dve pretvezi med ostalimi, s katerimi so politiki takrat lahko nahujskali častnike ljubljanske garnizije, da so prvič prišli že 1. maja 1945 s Krenerjem na čelu v vladno palačo zahtevat takojšnji Rupnikov odstop. V resnici pa so emisarji Narodnega Odbora že takoj po 28. aprilu 1945 (po sestanku pri škofu) med temi oficirji zbirali celó pismene izjave, da bodo poslušali samo Narodni Odbor in poveljnika, ki ga bo on postavil. Dr. Albin Šmajd je isto celó telefoniral tudi šefu domobranske propagande na Gorenjskem, Pernetu.

Ker je gen. Rupnik bil prepričan, da borci na terenu o vsem tem niso vedeli ničesar, je v noči med 1. in 2. majem 1945 vseeno vzel dejansko vrhovno poveljstvo vsega slovenskega domobranstva, vključno gorenjskega, v svoje roke.

X.

Toda dne 3. maja 1945 ponoči se je sestal na Taboru v Ljubljani takozvani „slovenski parlament“, proglasil slovensko narodno vojsko in ji postavil za poveljnika — Franca Krenerja, ki ga je povišal v generala...

Gen. Leon Rupnik je samo še utegnil prepričati gen. Erwin Rösenerja, da bi vsaka protiakcija nemških čet, ki jih je za kaj takšnega bilo v Ljubljani tedaj še kar preveč, pomenila samo nepopravljivo škodo za itak že zadosti preizkušeno nedolžno prebivalstvo. Še pomisliti namreč ni upal, da bi ti ljudje postopali kot so, če ne bi računali z nekimi trdnimi, neomajnimi jamstvi.

Dne 5. maja 1945 je gen. Edwin Rösener spričo Narodnega Odbora prenesel na gen. Leona Rupnika še slovensko civilno upravo Gorenjske.

V teku istega akta je prezident odložil vse funkcije, katere je potem v njegovi prisotnosti gen. Erwin Rösener prenesel na Narodni Odbor.

To je bila vsa „revolucija“ in ves „upor“ Narodnega Odbora.

General Leon Rupnik je še istega dne 5. maja 1945 popoldne odšel v begunstvo.



Na zasedanju na Taboru v Ljubljani v noči dne 3. maja 1945 govori takratni predsednik Narodnega odbora za Slovenijo dr. Joža Basaj

Toda žaloigra, ki jo je prezident v dobri veri v poštenost in resnost politikov Narodnega Odbora preprečil, ko je gen. Rösenerja v zadnjem trenutku odvrnil od represalije zaradi akta 3. maja 1945 na Taboru v Ljubljani, se je potem kljub temu **morala odigrati**. Samo da je bila še mnogo bolj grozna! — —

Brez vsakršnih najmanjših jamstev je Narodni Odbor takoj po prevzemu oblasti iz rok nemškega generala Rösenerja začel slovenske domobrance pod poveljstvom svojega generala **Franca Krenerja** „spravljati nazaj na stran zaveznikov“ proti Koroški, kjer so jih Angleži **razorožili** in uagnali na polja pri **Vetrinju**.

Tudi to še očitno ni bilo zadosti za streznjenje ljudi, ki so ne glede na posledice, katere je narod moral plačevati, od same ustanovitve slovenskega domobranstva sanjali utopične sanje o — **oblasti**.

Še na Vetrinjskem polju so postavljali **vojnega ministra**, razmetavali s čini, med zbegano in preplašeno rajo celó izvajali **mobilizacijo** ter v boju nikdar premagane junaške borce — razorožene zopet **zapisegali**, da so ta cvet naroda, ki je o pravem času in na pravem mestu vsemu svobodoljubnemu človeštvu dal mogočen zgled, „zavezniki“ lažje začeli nalagati dne **27. maja 1945** na zaplombirane vagone in jih odvažali v dar krvoločnemu političnemu pustolovcu Titu v službi Stalinove svetovne rdeče zarote. Pa še to ni bilo dovolj, da bi se odgovorni zdrznili iz nemogočih srnj in kaj ukrenili... —

Tako so junaki s predstraže svobodnega človeštva dan za dnem očajali kot nebojlene, vdane ovce na žrtvenik rdečega moloha vse dotlej, dokler število ni bilo dopolnjeno... — — —

Čez dobro leto jim je sledil — še po domobranski žaloigri kot zver preganjan — njih oče gen. Leon Rupnik, da se jim je zgodnjega pozno-poletnega jutra, dne 4. septembra 1946 pridružil s strelom v hrbtu... — — —

Kljub temu, da je bilo o zadnjem dejanju slovenske domobranske žaloigre že mnogo pisanega in govorjenega, vsa pretresljiva resnica še ni znana. Tudi v tem kratkem prikazu ni priložnosti za to.

Ob 25-letnici vetrinjske žaloigre naj bodo te vrste samo majhen napotek za zgodovinarja in pa skromen doprinos k spoznanju, da izkušstvo svetuje, uči in nas vodi samo, če ga znamo izkoristiti. Zakaj to bo slovenski narod do konca dni dolžan svojim slavnim domobranskim junakom, ki so padli na mrtvi straži svobodoljubnega človeštva za

BOGA — NAROD — DOMOVINO.

Junij 1945 - Junij 1970

Sij slovenske svobode je dne 30. junija 1970 prinesel pod zgornjim naslovom za zgodovino naše vsenarodne žaloigre nad-vse pomemben dokumentiran prispevek, ki ga dobesedno ponatiskujemo. Iz tehničnih razlogov našim bralcem samo ne moremo postreči s faksimilom lastnoročno pisanega pisma pok. dr. Miha Kreka, ki pa ga je Sij tudi priobčil. — Podčrtanja so naša. — Op. ured.

Nekaj dokumentacije o slovenski soodgovornosti za tragedijo domobranstva

Namen v naslednjem objavljenih dokumentov in pričevanj ni obtožba kogar koli zaradi krivde za žaloigro, ki je slovenski narod leta 1945 zadela z izročitvijo in poznejšim pomorom 12.000 domobrancev, temveč navedba dokazanih dejstev, osvetljujočih ozadja in širše vzroke, ki so do končne tragedije pomagali. Zaradi tega se sestavljavci tega poročila spuščajo v razlago dokazil samo kolikor je to za današnje razumevanje nujno potrebno...

19. junija 1945 je znan slovenski javni delavec iz Avstrije poslal v Rim pokojnemu dr. Mihú Kreku daljše poročilo o razvoju političnega dogajanja v Sloveniji med tujo zasedbo in domačo komunistično revolucijo, o vzrokih, ki so do takega razvoja vedli, in o posledicah, ki jih je rodil. Namen poročila je bil dati dr. Kreku možnost, da si ustvari čim bolj zaokroženo in čim bolj objektivno sliko o medvojnem stanju doma, ker je od svojega pri-

hoda v Rim poleti 1944 prejemal o tem le prikrojena obvestila ene nekomunistične, v omenjeni razvoj zapletene skupine, katere vodilni zastopniki so tudi prvi prišli v Italijo in do njega leta 1945.

Poročilu je bilo pripisano naslednje:

„Še eno prošnjo: če morete storiti kaj pri maršalu Alexandru — to bi po mojem bila edina pot — za generala Rupnika, storite. On je zdaj interniran v begunskem taborišču v Spittalu na Koroškem. Delo, ki ga je opravil za naš narod v najhujših časih, mu daje pravico vsaj do tega, da ostane živ. In pomagati mu, je dolžnost nas vseh.“

Maršal Alexander je bil vrhovni poveljnik zavezniških sil za sredozemsko vojno področje in s tem tudi vrhovni poveljnik angleških in drugih zasedbenih vojsk v Avstriji. On je bil tisti, ki je po obisku v slovenskem begunskem taborišču v Vetrinju pri Celovcu dne 4. junija 1945, ko je od dr. Valentina Meršola dobil prvo poročilo o pravem značaju in delu slovenskega domobranstva, dal pismeno zapoved, da se nadaljnje prisilno izročanje slovenskih beguncev Titu takoj ustavi. (Glej „Vetrinjska tragedija“, Cleveland 1960, stran 45—48). Pričakovanje, da bi tudi prošnja za generala Rupnika zanj utegnila biti uspešna, je bilo upravičeno.

Dr. Krek, večkrat minister in nekoč celo podpredsednik kraljevske jugoslovanske vlade v Londonu, je bil od začetka februarja do srede septembra 1944 zastopnik Jugoslavije v zavezniški komisiji za Sredozemlje, politično-posvetovalni ustanovi Alexandrovega vrhovnega poveljstva. Kot tak, bi bilo pričakovati, da je tedaj in pozneje imel možnost vsaj pismenega dostopa do maršala, zlasti še spričo dejstva, da je bil, kakor je sam poudarjal, v zelo dobrih odnosih z britanskim članom komisije, Sirom Noelom Charlesom.

PISMO DR MIHE KREKA

Na prošnjo za generala Rupnika in drugo je od dr. Kreka prišel lastno-ročno pisani odgovor, ki je vseboval tudi naslednje odstavke:

„Dragi g. ...

„Bodoča usoda generala Rupnika ni odvisna od maršala Alexandra. To je stvar, ki se bo odločala v centralah za vse, ki so nosili odgovornost med vojno in tiste, ki bodo v razpravi med zainteresiranimi državami. Danes še ni ugotovljeno niti merilo „krivde“, niti način postopka s prizadetimi osebami.

„V tujini nam je med vojno ubijalo ugled in nas končno pomagalo odrezati — kar in kolikor so bili vzroki doma — tole:

1) domobranstvo,

2) Rupnik,

3) pisanje nekaterih listov zlasti Slovenskega doma, ki so nam ga servirali pri vsaki priložnosti.

„Jaz nisem na nikogar vrgel kamena in ga ne bom. Zavaljal sem se samo, da ne bi imel kaj skupnega z deputacijo, ki je šla v Rim, in z delom g. Rupnika.

Prisrčno Vas pozdravlja

Rim, 19. 7. 1945.

Miha Krek

Iz pisma ni nikjer vidno, da bi se dr. Krek za generala Rupnika obrnil na maršala Alexandra ali na katero koli drugo zavezniško mesto. Zaradi tega je v njegovem odgovoru gledati le osebno stališče, nepotrjeno po komer koli bolj pristojnem.

Med stvarmi, ki naj bi bile „nam“ zunaj med vojna ubijale ugled in „nas“ končno pomagale spodrežati, dr. Krek omenja le domobranstvo, Rupnika in enega izmed vsaj štirih slovenskih, med obema okupacijama izhajajočih listov obeh vodilnih strank, ki so vsi pisali, kakor so pač morali in smeli, pogosto na pritisk renegatskih cenzorjev.

Ni pa v odgovoru o vzrokih za tisto, kar „nas“ je doletelo, niti besede o nedelu raznih kraljevih vlad v Londonu in o sporih med Srbi, Hrvati in Slovenci v njej, ki so končno privedli do Šubašić-Titove koalicije 1944 ter do zavezniškega in kraljevega priznanja komunističnih partizanskih sil kot edine zakonite jugoslovanske vojske. Tudi ni v njem omembe o načrtnem in uspešnem delu slovenske komunistične propagande in diplomacije v Angliji in Ameriki.

Z deputacijo, ki je šla v Rim, je mišljen sprejem Sosveta Ljubljanske pokrajine pri predsedniku italijanske vlade in pri papežu Piju XII. v začetku junija 1941. V sosvet so bili imenovani in imenovanje sprejeli vodilni zastopniki vseh tradicionalnih slovenskih političnih strank, med njimi dr. Marko Natlačen za Slovensko ljudsko, bivši minister Ivan Pucelj za Samostojno kmetско in inž. Milko Pirkmajer za Samostojno demokratsko stranko. Tega niso storili samo iz poštenega prepričanja, da bodo s tem pomagali lajšati usodo vsaj enemu delu zasedene Slovenije, temveč tudi po navodilu dr. Kreka samega.

SPOROČILO DR. M. NATLAČENU

Pokojni dr. Natlačen, zadnji ban Slovenije v prvi Jugoslaviji, je enemu pripravljavcev pričujočega poročila septembra 1941 povedal, da je že spomladi istega leta prišlo od dr. Kreka, ministra tedaj edine zakonite jugoslovanske vlade, iz Lizbone obvestilo, da vojne dolgo ne bo konec in da naj zaradi tega politični prvaki in drugi sodelujejo z zasedbenimi oblastmi „do skrajne meje možnosti, to je, dokler ne bi bila hudo žaljena narodna čast...“

Ta trenutek je po njihovi sodbi nastopil jeseni istega leta, zaradi česar so 18. septembra 1941 vsi odstopili, navzlic nevarnemu osebnemu tveganju.

Deputacija v Rim je dr. Kreku bila očitno simbolična označba za vse politično in drugo delo doma pod italijansko, kakor mu je delo g. Rupnika prav tako označba za vse, kar se je v Sloveniji delalo pod nemško okupacijo, in sinonim za slovensko domobranstvo.

USODA DOMOBRANCEV

Dr. Krek pravi, da se je (pri zaveznikih) zavaroval samo, da ne bi imel kaj s tem dvojim, čeprav oboje z domobranstvom predstavlja težnje in volje velike večine slovenskega naroda med vojno in revolucijo ter boj za njegove bitne koristi in vrednote. Če se je zavaroval, da ni imel kakršno koli zvezo s tem delom in dogajanjem, in njegova lastna beseda mora pač zadoščati za tako vero, potem seveda ni mogel, hotel ali smel delati v tujini ničesar, s čimer bi bil ta razvoj na odločujočih mestih razlagal, utemeljeval in zagovarjal, ali vsaj skušal potem rešiti tiste, ki so bili kakor koli potegnjeni vanj, v prvi vrsti slovensko domobranstvo.

Če bi ne bilo tega hotenega zavarovanja, bi dr. Kreku dosti prilike za to dajali njegovi službeni položaji v jugoslovanski vladi in izven nje, ki so mu odpirali vrata povsod. Po drugi strani je v angleških vladnih krogih bilo posebno zanimanje za poročila o resničnem stanju v Sloveniji. Glede tega so se najbrž zavedali, da jim jih njihova lastna obveščevalna služba, ki je, kakor kaže Vauhnikov primer, služila interesom rdeče Osvobodilne fronte, ne pošilja.

Dr. Krek je bil 4. februarja 1944, pred odhodom na novo mesto v zavezniški komisiji za Sredozemlje, prvič in edinkrat med vso vojno sprejet pri britanskem zunanjem ministru Edenu. Ta mu je na koncu pogovora dejal, da ve, da je v Sloveniji posebno težaven položaj, zaradi česar bo skušal razmere tam imeti v vidu („keep an eye on the situation there“). Ta Edenova izjava izraža njegovo dostopnost za zanesljiva obvestila o resničnem stanju in razpoloženju v Sloveniji. Žal ni znano, če jih je kdaj od kogar koli dobil, dasi bi bila morda lahko vplivala na kako odločitev njegove vlade.

LONDON: "OGROMNO ZANIMANJE ZA SLOVENCE..."

Da takih poročil ni bilo, pričata presenečenje in zanimanje, ki ga je pri angleških vladnih ljudeh vzbudilo tisto, najbrž edino tako, katero so v začetku maja prejeli od dr. Milka Brezigarja, člana vodstva Slovenske demokratske (liberalne) stranke, ki se je tedaj nekako prebil v Rim. Poročilo je vsebovalo prikaz komunistično-revolucionarnega, protizavezniškega in protislovenskega značaja Osvobodilne fronte, njenega terorizma, njene vojaške in civilne organizacije, njenih preteklih in nameravanih pokolov in njene vdinjanosti Sovjetom. Bruce Lockhart, tedanji vodja obveščevalne direkcije v britanskem zunanjem ministrstvu in ravnatelj radijske propa-

gande za Nemčijo in Srednjo Evropo, je po prebranju Brezigarjevega referata takoj povabil enega vidnih političnih Slovencev v London na nujen razgovor. V pismu je poudaril, da so poročilo brali z ogromnim zanimanjem, da bi pa veljalo dosti več, če bi vedeli še več podrobnosti in ozadij pa ljudi, ki to poročajo. Lockhart je obljubil za vse najstrožjo zaupnost in je do sestanka prišlo. Ni pa dokaz, da bi bil on ali kdo drugi v njegovi vladi kake nadaljnje, podrobnejše podatke kdaj dobil. (M. Javornik v spomin-skem članku ob Lockhartovi smrti — Slj, št. 5, 1970 — nima prav v dom-nevi, da se slovenski zastopniki v Londonu Lockhartu niso približali. Z njim so se večasih srečali pokojni dr. Alojzij Kuhar, dr. Izidor Cankar in Franc Snoj).

Dr. Miha Krek je 7. junija 1945 poslal zavezniškemu vrhovnemu po-veljstvu za Sredozemlje pismo, katerega vsebino je moč uganiti iz nasled-njega, v slovenščino prevedenega odgovora nanj:*

Vrhovno poveljstvo zavezniških sil
Urad načelnika štaba
31. julija 1945

**PREDMET: REPATRIACIJA JUGOSLOVANSKEGA
OSEBJA**

Dr. Miha Krek
Bivši ministrski podpredsednik kraljeve jugoslovanske vlade
Via Paganini 24/3, Rim

1. V odgovor na Vaše pismo z dne 7. junija 1945, naslov-
ljeno na zavezniškega vrhovnega poveljnika, imam navodilo ob-
vestiti Vas, da so jugoslovanski državljani, repatriirani v zad-
njem delu maja iz Avstrije v Jugoslavijo, nosili orožje proti za-
vezniškim jugoslovanskim oddelkom maršala Tita. Zaradi tega
so bili tretirani kot sovražno vojaško osebje, ki se je vdalo. Kot
taki so spričo stanja, ki je tedaj obstajalo v Avstriji, izročeni

* Copy

ALLIED FORCES HEADQUARTERS

Office of the Chief of Staff

31 July 1945

Subject: Repatriation of Yugoslav Personnel

To:

Dr. Miha Krek
Former Deputy Prime Minister
of the Royal Yugoslav Government
Via Paganini 24/3, Rome

1. In reply to your letter of June 7, 1945, addressed to the Supreme Allied Commander, I am instructed to inform you that the Yugoslav nation-als who were repatriated during the latter part of May from AUSTRIA to YUGOSLAVIA, had borne arms against the Allied Yugoslav troops of Mar-

jugoslovanskim vojaškim silam med vojaškimi nastopi, ki so jih vodili oboji, britanski in jugoslovanski oddelki. Ta izročitev je bila izvedena po navodilih tega vrhovnega poveljstva.

2. Noben Jugoslovčan, ki ni nosil orožja proti zaveznikom in ki je spoznan za razseljenca, ni bil repatriiran v Jugoslavijo proti lastni volji. Zavezniška politika ostaja še nadalje ta, da dopušča takim razseljenim osebam prosto izbiro, ali se žele vrniti v Jugoslavijo ali ne.

Za vrhovnega zavezniškega poveljnika na sredozemskem področju:

L. L. Lemnitzer, generalni major GSC
za: W. D. Morgana,
generalnega poročnika,
načelnika štaba.

Iz odgovora generala Lymana L. Lemnitzerja, ki je do nedavnega bil vrhovni poveljnik sil Atlantske zveze v Evropi, je vidno dvojje:

1. Zavezniško vrhovno poveljstvo je o slovenskem domobranstvu imelo samo komunistična propagandna poročila. Nihče mu ga ni prikazal za tisto, kar je dejansko bilo — pomožna policijska sila za vzdrževanje notranjega reda in varnosti, ustanovljena in priznana po mednarodnem pravu, ustanovljena v vseh zasedenih deželah: v Franciji, Belgiji, Holandiji, Danski, Norveški, Češki, Grčiji, Srbiji in celo Poljski, ne da bi bili njeni pripadniki kjerkoli po vojni preganjani, kaj šele kot celota brez preiskave in sodbe pobiti kakor v Sloveniji.

2. Izročitev — in to je očitno bil odločujoči razlog — je narekovalo tedanje stanje v Avstriji. Angloamerikanci so se v drugi polovici maja pripravljali na spopad s Sovjeti, ki so kljub dogovorom bili že na koroško-štajerski meji. Koroška je tedaj bila kaotično polna domov bežečih nemških vojska, oddelkov ruske osvobodilne armade, raznih protikomunističnih, na Zahod umikajočih se sil iz Srednje Evrope ter množic civilnih beguncev. Nevarno peto kolono v zaledju morebitne fronte s Sovjeti so predstavljali titovski partizani, razpršeni celo po gornji dravski dolini. Britansko po-

shall Tito. They were, therefore, treated as surrendered enemy military personnel. As such, in view of the situation that existed at that time in Austria, they were handed over to Yugoslav Military Forces, in the course of military operations which were conducted by both, British and Yugoslav Forces. This handover was carried out on the instructions of this headquarters.

2. No Yugoslavs who have not borne arms against the Allies and are classified as displaced persons have been repatriated to Yugoslavia against their will. It remains the Allied policy to allow such displaced personnel a free choice as to whether they wish to return to Yugoslavia or not.

For the Supreme Allied Commander,
Mediterranean Theater:

L. L. Lemnitzer, Major General, GSC
for: W. D. Morgan,
Chief of Staff.

veljstvo si je prizadevalo, da bi čim več teh beguncev spravilo čim dalje na Zahod, zlasti v Italijo in so preskrbeli za to prevozila in vse drugo.

Tedanje slovensko politično in vojaško vodstvo na Koroškem misli o premiku naših beguncev v Italijo ni maralo jemati v poštev. O tem priča primer tako imenovane beljaške skupine, ki se je pod vodstvom pokojnega župnika škulja, dr. Srečka Baraga in inž. Simona Kregarja na lastno pest odločila za to. Dejstvo, da je vseh njenih več kot 800 pripadnikov, vojakov in civilistov, z angleško pomočjo srečno prišlo v Treviso in da nihče od njih ni bil nikdar pozneje od Britancev prijet, zasliševan ali vrnjen, dovolj priča o tem, za kaj je tisti čas zavezniškemu poveljstvu na Koroškem šlo.

Okoliščine izročanja domobrancev iz Vetrinja in ravnanje njegovega novega vrhovnega poveljnika, polkovnika Mirka Bitenca, v zvezi z njim so prikazane v „Vetrinjski tragediji“. K podatkom ondi je treba dodati, da je polkovnik Bitenc 28. maja 1945, pred izročitvijo velike večine svojih vojakov, dobil sporočilo, prihajajoče iz povsem zanesljivega britanskega vojaškega vira, da bodo vsi domobranci in ostali slovenski begunci s Koroškega vrnjeni v Jugoslavijo. Kakor tistim, ki so pobegnili s prvega transporta, je Bitenc tudi prinašavcema tega obvestila zagrozil, da ju bo dal aretirati zaradi širjenja zlaganih vznemirljivih govoric, če takoj ne izgineta iz taborišča.

PRIČEVANJE MAJORJA CUMMINGSA

Glede odgovornosti za končno tragično usodo generala Rupnika je zanimivo naslednje pričevanje:

1. januarja 1949 zjutraj je v svoje stanovanje povabil večjo družbo major Bryan Cummings, tedanji načelnik FSS (Field Security Service, angleška vojaška protišpionažna služba) v Trstu. Od slovenskih udeležencev debate, ki se je s Cummingsom razvnela, so štirje še živi in dosegljivi v Avstraliji, Kanadi, Združenih državah in na Dunaju. Predmet razprave je bila vrnitev domobrancev in generala Rupnika ter angleška krivda za oboje.

Major Cummings je poudaril, da o domobranstvu ne more govoriti, pač pa da lahko nekaj končnih pojasnil o Rupniku. Povzetek njegovih izjav je tale:

Rupnika je FSS na zahtevo Titovih oblasti aretirala 24. julija 1945 v slovenskem begunskem taborišču v Spittalu in ga odvedla na svoje vrhovno poveljstvo v Videm. Tam so ga zasliševali 70 dni pod vodstvom Cummingsa samega. Rupnik je na britanske vojaške kroge, posebno na generala Murraya, poveljnika VI. angleške oklepne brigade, napravil izreden vtis s svojimi spomenicami o značaju in nastopanju slovenskega domobranstva ter o svojem lastnem delu med vojno. Temeljita in dolga preiskava v Vidmu je ugotovila, da ni nikdar zagrešil ničesar, za kar naj bi bil po mednarodnih določilih o ravnanju s tako imenovanimi vojnimi zločinci prijet in izročen vladi, ki ga zahteva, in tudi ničesar, za kar naj bi proti njemu uvedle postopek po svojih merilih zavezniške oblasti. Na koncu mu je bilo sporočeno,

da je po dognanjih FSS nedolžen, da je prost in da mu je priznan status civilnega begunca. Vprašali so ga samo, kam hoče iti. Izbral je Servigliano, kjer se je tedaj urejalo osrednje slovensko begunsko taborišče. FSS ga je pripeljala do Ferma, železniške postaje za Servigliano. Tam so ga z odprtimi rokami sprejeli in z vsem potrebnim oskrbeli Hrvatje in manjša skupina Slovencev z inž. Kregarjem na čelu, kateremu je bil Rupnik „izročen“. Njegov prihod v Servigliano je bil določen za 7. oktober. V taborišču je bilo dosti Rupnikovih bivših vojakov, tudi takih, ki so ušli z morišč v Sloveniji. Tam so potekale priprave za navdušen sprejem možu, v katerem je očitno dosti beguncev videlo svojega vodnika. Dan poprej pa se je pri britanskem poveljniku taborišča, ki je bil odgovoren tudi za Fermo, oglasil predsednik slovenskega taboriščnega odbora, ki je protestiral proti Rupnikovem prihodu, češ da bo njegova navzočnost povzročila spore in celo pokole med begunci, ki imajo generala za izdajavca. Angleški poveljnik je poročilu verjel in zaradi zagotovitve miru in reda v taborišču zavrnil generalovo preselitev tja. Ker je prehodno taborišče v Fermo bilo pred zaprtjem in so skoraj vsi Slovenci že odšli iz njega drugam, ni ostajalo drugega, kakor da Rupnika vzame v oskrbo FSS. Odpeljali so ga v Bari, a so mu pri odhodu znova zagotovili, da je zanje samo civilni begunec. Ko je Titova vlada preko Londona znova zahtevala Rupnikovo izročitev, ni bilo mogoče reči, da angleške oblasti ne vedo, kje je, ker so titovci natančno vedeli za njegovo bivališče.

Major Cummings je ob koncu svoje pripovedi poudaril, da je z britanske strani bilo storjeno vse, da bi se bil general Rupnik lahko rešil. Da se ni, so krivi izključno Slovenci, ki ga niso marali sprejeti medse, ga zavarovati in ob potrebi skriti, kakor so to storili za nekatere druge ljudi, ki tega morda niso tako zaslužili kot on...

(Predsednik taboriščnega odbora v Serviglianu je bil dr. Stanislav Žitko, znan po svojih vodilnih funkcijah v predvojnih slovenskih verskih, mladinskih in gospodarskih organizacijah, nazadnje profesor na slovenskih srednjih šolah v Trstu. Ko je 1953 pobegnil tja dotedanji poverjenik UDB za Primorsko, je zavezniškim oblastem izročil seznam njenih agentov za to področje. Na njem je bilo tudi ime dr. Žitka, ki se je vrnil v Ljubljano in tam umrl.)

DOSTAVEK UREDNIŠTVA SIJA

Namesto prigodniških žalostink priobčujemo na 25-letnico velike slovenske tragedije nekaj dejstev, ki naj pomagajo osvetliti njena ozadja in vzroke iz zdaj že dovolj oddaljene zgodovinske perspektive. Imen prič ter imetnikov dokazil ne navajamo zaradi njihove, ali njihovih svojcev doma osebne varnosti. So pa resnim raziskovavcem tega žalostnega obdobja slovenske zgodovine na razpolago v uredništvu, in prav tako kopije dokazil. Sij je pod istimi poročti pripravljen objaviti vsakršno dokumentarno gradivo, ki bi naše navedbe osvetljevalo in dopolnjevalo, ali pa jih morda tudi izpodbijalo.

Zarota proti vojni

V knjigi *Nevidna fronta* je govora tudi o tem, kako je takratni atašé v Berlinu polk. **Vladimír Vauhnik** predhodno obvestil Belgrad o pripravljene napadu na Jugoslavijo dne 6. 4. 1941, pa vlada ni ničesar ukrenila.

Čeprav je v isti knjigi tudi govora o nekem skrivnostnem možu, preko katerega naj bi imel Vauhnik povezavo v samem nemškem vrhovnem poveljstvu, ta kontakt ni nikjer imenovan. Tako so mnogi ocenjevalci Vauhnikove knjige to dejanje pripisovali samo njegovi osebni obveščevalni iznajdljivosti. Celó komunistični pisuni v domovini so na neobičajen način razpihovali to Vauhnikovo dejanje, čeprav jim najbrž ni znano, da je bil njihov aktiven protivnik. Izkoristili so ga pač za blatenje razmer v nekomunistični Jugoslaviji.

Šele sedaj pa zvemo, kako je tudi polk. Vauhnik prišel do podatkov o napadu na Jugoslavijo in kdo mu jih je razodel.

Ker očitno tudi današnji Nemci to še vedno ocenjujejo kot sramoto izdaje pri samem vodstvu, so resni nemški pisci o zadevi doslej bore malo in zelo površno pisali. Sedaj pa je ameriški profesor za novejšo zgodovino na univerzi v Minnesoti, U.S.A., **Harold C. Deutsch** v dokumentiranem delu *Zarota proti vojni* (*Verschwörung gegen den Krieg*, Verlag C. H. Beck, München, 1969) tudi to odkril.

Tisti, ki je na samem začetku vojne sproti obveščal dežele, katerim je grozil Hitlerjev napad, je bil sam šef centralnega oddelka v uradu za inozemsko protišpijonažo pri nemškem vrhovnem poveljstvu **generalmajor Hans Oster**, ki pa je bil istočasno eden izmed najbolj odločnih zarotnikov v vrstah generalitete proti nacionalsocializmu.

Prof. **Harold C. Deutsch** nam tudi odkrije, da ni bila samo jugoslovanska vlada neobčutljiva za poročilo svojega atašéja.

Ko je holandski vojni atašé v Berlinu **Gijsbertus Jacobus Sas** takoj poletel domov in na seji vlade ves razburjen poročal o nameravanem nemškem napadu, ki mu ga je odkril gen. **Hans Oster**, se je vsem prisotnim članom vlade zadeva zdela tako fantastična, da so svojega atašéja celó proglasili za duševno zmedenega.

In ko je gen. **Hans Oster** preko svojega jezuitskega kontakta pri samem papežu Piju XII. posvaril tudi Belgijo, je njen poselnik pri sveti stolici **Adrien Nieuwenhuys** enostavno odmahnil z roko: „Noben Nemec tega ne bi napravil!“

Generalmajor Hans Oster pa je končno 1944 padel v roke Gestapi in dne 9. aprila 1945 tragično dokončal svoje življenje po izvršeni obsodbi, ki jo je nad njim izreklo naglo vojaško sodišče, — da se ga za poplačilo Nemci tudi še danes očitno sramujejo.

Pi. Ka.

Da ne pozabimo!

Pod gornjim naslovom je Glas Slovenske kulturne akcije v Buenos Airesu (XVII, 8. avgust 1970) po Smeri ponatisnil kratek odlomek iz še neobjavljene knjige Franca Jeze, v katerem med drugim pravi:

„...je med drugim zelo važno, da se emigracija ne zabubi v kakšne neživljenjske, tradicionalne in konformistične programske in miselne sheme, ampak da je in ostane odprta za vse, kar se dogaja doma... Vedno moramo imeti pred očmi, da je naš cilj svoboda, ne le narodna svoboda, ampak tudi politična svoboda, ki ni možna brez idejnega in političnega pluralizma. — Pač pa bi morali težiti po tem, da si postopno izdelamo osnoven skupen akcijski narodno-politični program, ki bi zagotovil tak pluralizem ob varovanju sloge in enotnosti glede osnovnih namenov našega političnega dela in našega cilja — osvoboditve Slovenije. — Naučiti se moramo, da ne bomo žalili in obrekovali drug drugega zaradi političnih nasprotstev in v prepiru za kožo medveda, ki ga še nismo ulovili in niti ne vemo, če ga bomo ali če bomo sploh doživeli, da ga bo kdo ulovil. — Slovenski ljudje v domovini... niso pripravljeni, da bi zamenjali en totalitarizem z drugim, en policijski, politični in duhovni teror z drugim. Slovenci v begunstvu se morajo tudi odpovedati predstavi, da hočejo biti Slovenci doma še vedno razdeljeni na dve fronti: med partizane in domobrance. To je danes že prav tako zastarelo kakor razdeljenost med katoličane in protestante v 16. stoletju, med staroslovence in mladoslovence v 19. stoletju, med klerikalce in liberalce v prvih desetletjih tega stoletja ali kot strankarski programi iz leta 1928 ali 1938. Danes obstaja le fronta svobode in narodne sprave na eni in fronta reakcionarnega in nasilnega Titovega režima na drugi strani.“

Podpisujemo gornje zaključke g. Franca Jeze s pripombo, da pisec ali ne pozna naše zgodovine, ali pa jo zavestno zanika, ker je več kot četrto stoletja za nami. Ker slovensko domobranstvo nikoli ni bilo namen samemu sebi, je bilo po genialnem navdihu svojega ustanovitelja gen. Leona Rupnika že pred več kot četrto stoletja na osnovi idejnega in političnega pluralizma nosilec enotne fronte svobodnega slovenstva, temelječe na nikdar izčrpljivem osnovnem akcijskem programu: Bog — Narod — Domovina. — Če ne prej, smo v brk žalitvam in obrekovanju na straneh našega glasila že leta pred ugotovitvami g. Franca Jeze to nešteto krat ter jasno in nedvomno pribili. (Glej npr. začetek VIII. poglavja prispevka dr. Stanka Kocipra na str. 199, št. 8 letošnjega Tabora!) Toda prav tako, kot imamo

pravico, da smo v sklopu idejnega (in političnega!) pluralizma **domobranci**, si seveda ne utvarjamo, „da hočejo biti Slovenci doma še vedno razdeljeni na dve fronti: med partizane in domobrance“. — Če je resnica (in to nedvomno je!)), da „danes obstajata le fronta svobode in narodne sprave na eni in fronta reakcionarnega in nasilnega Titovega režima na drugi strani“, je to samo še en dokaz več, da je prav slovensko domobranstvo že pred več kot četrto stoletja izvedlo resnično **revolucijo miselnosti novega Slovenca**. Več kot dvanajst tisoč vetrinjskih mučencev, o katerih reakcionarni in nasilni Titov režim trdovratno molči, je torej samo dokaz, da je slovensko domobranstvo navzlic svetovni konspiraciji **zmagalo**, ker tisti novi Slovenec ni in ne bo več izumrl. Ponovno smo pribili, da ni važno, če kdo na čelu svojih stremeljenj nosi domobranksko zastavo. Poglavitno je, da je preko revolucije **novega Slovenca** domobrankska ideja prodrla ter prekrasila vse sloje naroda za borbo za osvoboditev! Zato smo mi lahko samo nedopovedljivo ponosni, da smo bili ob revoluciji novega Slovenca pred več kot četrto stoletja — **domobranci** in da smo **domobranci** še danes! — Da ne pozabimo!

TEMA ZA RAZMIŠLJANJE

Obstajajo takšni domišljavci in ignoranti, ki mislijo, da lahko spremenijo tok zgodovine.

(„Revolucionarna doba Franklina Roosevelta“)
Dexter Perkins

ZANIMIVI PABERKI

DA GA NE „POLOMITE“

Želja po bogastvu človeka večkrat zaslepi.

Brez dvoma, da je na svetu mnogo ljudi, ki bi bili radi bogati, emigranti pa še celo. Vendar pa človek ne sme izgubiti svoje razsodnosti, če se mu obeta velik dobiček — bogastvo.

Recimo, da vas popelje dobra duša v veliko poslopje in vam pokaže ogromen kup novcev kovancev in vam poreče:

„Vzemi si milijon novcev, toda moraš vsakega posebej odšteti in ne smeš prej zapustiti poslopja, dokler ne boš imel zbranega milijona. Potem ga ga odpelji!“

Vi ne boste dovolj premislili in boste pristali na to, misleč, da boste hiteli šteti in boste kmalu imeli milijon skupaj. Pa ste ga že „polomili“, ker bi prej umrli od lakote, kot bi našli milijon kovancev.

Če bi odšteli po 1 dolar vsako sekundo in bi delali 8 ur dnevno, bi potrebovali za štetje enega milijona: 34 dni, 5 ur, 46 minut in 40 sekund. Takrat bi pa že prej umrli od lakote.

Eno milijardo bi pa šteli približno 32 let.

Ne bodite preveč v skrbeh, da vas bo kaj takega zadelo, ker danes vrše to štetje s stroji.

IZ PISEM

Cleveland (Ohio), aprila 1970.

Obljuba dela dolg; zato sem vam moral nekaj napisati, kar sem vam že zdavnaj obljubil. Predvsem so tu mišljeni moji spomini na pok. generala Leona Rupnika. Vse sem nekako bolj v oblicah napisal, ker se le malokdaj dobro počutim. Delam še vedno v tovarni; a to delo opravljam le bolj s težavo. Vse dobro preglejte, kar sem napisal, za vse odgovarjam, in se zaradi tega ne bojim, če bi moral umreti. Rad bi vam še pri čem pomagal, če bi mi bile le za to možnosti dane. Prosil bi vas, da bi ob prvi priliki — vse, kar sem napisal, dali v naš list TABOR.

Prejmite iskrene pozdrave od mene in moje družinice. Pozdravljam vse vaše sodelavce zlasti pri našem TABORU. Enako pozdravljam vse tam živeče sorodnike pok. prezidenta, zlasti pa gospo Olgo Rupnikovo.

V molitvi se me spomnite in sam vam bom vse to hvaležno vračal.

Jože Vrtačnik

NA UREDNIŠKI MIZI

Popravek: Kljub temu, da je vsakomur znano, da je bil šef policije med revolucijo v Ljubljani dr. Lovro Hacin, prosimo popraviti na str. 202 Tabora št. 8/1970 aiskovno napako: dr. Kacina v pravilno dr. Hacina. — Hvala.

DAROVALI SO:

Za zavetišče:

(Pesov Ley 18.188)

DSPB Tabor, Argentina, na-
mesto cvetja za pok.: dr.

Kačar Ivan, Rome Jože in

Golob Franc 30.—

Blazinšek Karel, Carapachay 100.—

Žnidaršič Jože, Cleveland .. 35.—

Čisti dobiček na družabni
prireditvi v San Justu, dne

25. junija 1970 623.36

Mesto honorarja g. dr. Vital

Ašiču od zap. razprave

pok. dr. C. Jelenca, pokla-

nja družina Blazinšek iz

Carapachaya za slovensko

zavetišče 100.—

V štev. 7/70 Tabora je bil zaradi
tiskarske napake naznačen čisti do-
biček od blagoslovitve temeljnega
kamna, dne 24. 5. 1970 v znesku
283.42, a dobiček je znašal 583.42

Dne 3. oktobra 1970 bodo v Slovenski hiši, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, bivši slovenski šolniki na Primorskem proslavili

25-letnico ustanovitve slovenskih šol pod Z. V. U.

Ob 18.45 sv. maša za umrle šolnike-kolege.

Po sv. maši predavanje v okviru Slovenske kulturne akcije:
„Prisotnost in delež slovenske politične emigracije pri ustanovitvi slovenskih šol pod Z. V. U. na Primorskem“.

Po predavanju skupna večerja in prosta zabava.

Prispevek za večerjo 10.— pesov.

Prijave do 20. sept. pri vseh profesorjih Vabljeni vsi Slovenci
in tel. 69-9503 (Dušnopastirska pisarna) in prijatelji Slovencev.

VSEBINA

La causa de un fracaso	225
S spominske proslave	226
General Leon Rupnik iz bližine (Jože Vrtačnik)	231
Pismo dr. Valentina Meršola v Vetrinju	238
Jugoslavija 1941—1945 (R. P.)	239
Ustanovitev in žaloigra slovenskega domobranstva (dr. S. Kociper)	242
Junij 1945 — Junij 1970 (Ponatis iz „Sija“)	246
Zarota proti vojni (Pi. Ka.)	254
Za beležnico	255
Zanimivi paberki	256
Iz pisem	III

Correo Argentino Sucursal Villa Madero (Bs. As.)	TARIFA REDUCIDA Concesión N° 8132
	FRANQUEO PAGADO Concesión N° 2619